

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філософський університет
Кафедра теорії та історії політичної науки

ПОЛІТОЛОГІЯ: НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ. ДЛЯ
СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА
СТРАХУВАННЯ»

Уклала

Г. В. Іленьків, кандидат політичних наук
асистент кафедри теорії та історії політичної науки

Львів - 2020

Політологія: навчально-методичні рекомендації. Для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» : методичний посібник для студентів з галузі знань 07 – «Управління та адміністрування», спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» факультету управління фінансами та бізнесу. – Львів, 2020. – 40 с.

Розробник:

Кандидат політичних наук, асистент кафедри теорії та історії політичної науки
Іленьків Галина Василівна.

Рецензенти:

Доктор політичних наук, професор кафедри теорії та історії політичної науки
Вдовичин Ігор Ярославович;

Кандидат політичних наук, доцент кафедри теорії та історії політичної науки
Бунь Вікторія Вікторівна.

Методичний посібник затверджений на засіданні

Кафедри теорії та історії політичної науки філософського факультету

Протокол № 1 від 28.08. 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	6
ПРОГРАМА.....	7
СТРУКТУРА КУРСУ	15
ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	17
НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ	28
МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	28
МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ	29
МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	33
ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ	33
ЛІТЕРАТУРА	35

1. ВСТУП

Кожна людина, бажає вона цього чи ні, є частиною політичної системи суспільства, в якому вона живе. Політика є не абстрактним явищем, яким займаються політичні партії та лідери десь далеко від звичайного громадянина. Державне будівництво залежить не лише від політиків, але й від кожного громадянина держави, а для цього необхідним є високий рівень політичної свідомості та культури населення загалом та кожної людини в суспільстві.

Вивчення політології є необхідним для формування в громадянина системних знань про політичну систему суспільства, в якому він живе. Розуміння основних функцій держави, засад формування політико-владних інститутів в умовах різних політичних режимів, механізмів рекрутування політичної еліти, діяльності політичних партій та особливостей різних виборчих систем є необхідним для формування свідомого громадянина. А в умовах глобалізації, розмивання національної ідентичності та появи нових способів впливу на свідомість людини ще більш гостро постає необхідність виховання політичної свідомості та культури українського народу.

Українське прагнення до демократії потребує глибинного розуміння демократичних ідеалів та принципів громадянського суспільства. Гібридна війна, окупація частини території України та пандемія COVID - 19 створюють додаткові виклики, розв'язання яких можливе лише за умови існування активної та свідомої частини суспільства.

Метою навчального курсу «Політологія» є сформувати у студентів розуміння особливостей функціонування політичних інститутів та протікання політичних процесів, що формують єдину картину політичної реальності, в якій індивід є одночасно первинним суб'єктом та об'єктом, на який спрямована політична дія.

Після завершення курсу студент повинен:

знати:

- поняття «політика», «політична влада», «держава»;

- особливості розвитку політичних систем та інститутів в країнах світу та Україні;
- основні типи політичних режимів та особливості кожного з них;
- поняття та різновиди політичних інститутів демократичного режиму;
- типи партійних та виборчих систем;
- концепції, етапи та моделі переходу до демократії;
- особливості розвитку міжнародної системи, окремих її елементів, протікання сучасних міжнародних процесів;
- моделі прийняття політичних рішень;
- концептуальні означення політичної поведінки, діяльності, участі, місце людини та суспільства в політичній системі.

ВМІТИ:

- аналізувати стан розвитку політичних інститутів в конкретній політичній системі;
- робити висновок про стан політичної системи та політичний режим на основі рівня розвитку та особливостей функціонування політичних інститутів;
- оцінювати особливості протікання політичних процесів в політичній системі;
- аналізувати особливості рекрутування та циркуляції політичної еліти та стилі політичного лідерства;
- оцінювати ефективність індивідуальної та групової діяльності в політичній площині
- розпізнавати маніпулятивний вплив в діяльності політичних лідерів та політичній рекламі;
- давати практичні рекомендації стосовно побудови індивідуального, групового та корпоративного іміджу.

2. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Курс	Напря́м, спеціально́сть, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 3.</p> <p>Модулів: 1.</p> <p>Змістових модулів: 1.</p> <p>Загальна кількість годин: 90.</p> <p>Тижневих годин: 2,5 год.</p>	<p>Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»</p> <p>Спеціальність (професійне спрямування): 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр</p>	<p>Рік підготовки: 4. Семестр: 7.</p> <p>Лекції (теоретична підготовка): 32 год.</p> <p>Семінари: 16 год.</p> <p>Самостійна робота: 42 год.</p> <p>Вид контролю: іспит.</p>

3. ПРОГРАМА

Тема 1. Політика як суспільне явище.

Політика як специфічна сфера людської діяльності. Витоки соціальної диференціації та поява перших політичних утворень. Взаємозв'язок політики з іншими сферами суспільного життя: політика та економіка, політика та право, політика та мораль, політика та релігія, політика та мистецтво. Роль політичних відносин у системі суспільних відносин. Поняття політичного інституту та політичної інституції.

Предмет та об'єкт політології як науки. Структура політичної науки. Місце політології в системі соціальних, поведінкових і гуманітарних наук. Категорії та закономірності політології. Методологія та методи політичної науки. Розвиток політології як науки. Філософський період розвитку політичної думки: Стародавній світ, Античність, Середньовіччя, Відродження, Новий час. Формування політичної науки в американських університетах. Сучасні парадигми політичної науки та національні наукові політологічні школи.

Тема 2. Політична влада як основна політики.

Політична влада як суть політики. Основні підходи до розуміння політичної влади. Суб'єкт та об'єкт політичної влади. Інституційність політичної влади. Ресурси політичної влади, їх класифікація. Функції політичної влади. Політична влада та державна влада. Принцип розподілу державної влади в демократичних політичних режимах. Функціонування механізму стримувань та противаг про розподілі влади.

Легітимність влади. Типи легітимності політичної влади за М. Вебером, Д. Істоном. Процес легітимації політичної влади. Проблеми легітимності політичної влади. Поняття кризи легітимності влади та шляхи виходу з неї.

Тема 3. Політична система суспільства. Політичний режим.

Поняття та сутність політичної системи. Основні підходи до розуміння та дослідження політичної системи. Синергетичний підхід як універсальна методологія дослідження саморегульованих систем. Структура політичної системи. Функції політичної системи. Типологія політичних систем. Критерії

стабільності політичних систем. Шляхи стабілізації політичної системи. Трансформація політичних систем: проблеми та способи їх вирішення.

Поняття політичного режиму. Критерії типологізації політичних режимів. Тоталітарний політичний режим: ознаки, історичні форми. Механізми здійснення влади в тоталітарному режимі. Основні ознаки авторитарного політичного режиму. Різновиди авторитарного політичного режиму: деспотія, абсолютна монархія, клерикальний режим, військова диктатура, олігархічний та бюрократичний авторитаризм. Поняття та особливості авторитаризму розвитку. Демократія як вид політичного режиму.

Тема 4. Держава як основний інститут політичної системи.

Поняття та ознаки держави. Основні теорії походження держави: патріархальна, договірна (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо), теологічна (Августин Аврелій, Т. Аквінський), класова (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін), теорія насильства, іригаційна теорія. Функції держави. Поняття державного суверенітету. Проблема розмивання державного суверенітету в глобалізованому світі.

Поняття форми державного правління та форми державного устрою. Основні форми державного правління: монархія та республіка. Абсолютні та теократичні монархії в сучасному світі. Конституційна монархія: ознаки, особливості поширення в світі, роль інституту монархії в державі. Основні форми державного устрою: унітарна та федеративна держава. Особливості організації унітарних держав, централізовані та децентралізовані унітарні держави. Основні ознаки федеративної держави. Розвиток концепції правової держави та принцип верховенства права. Принципи соціальної держави. Моделі соціальної держави.

Тема 5. Демократія як політичний режим. Концепції демократії.

Зародження ідеї демократії в Античній Греції. Історичні форми та етапи розвитку ідеї демократії: від полісу до національної держави. Принципи демократії. Парадокси та загрози демократії. Демократія та права людини. Цінності демократії, їх вияв в інституційном вимірі. Основні інститути

демократичного режиму. Демократичні принципи організації державної влади: розподіл влади механізми стримувань та противаг, децентралізація влади. Демократичні інститути та принципи в історії розвитку української державності.

Концепції демократії: традиційна ліберальна теорія демократії, плюралістична теорія демократії, елітарна концепція демократії (Й. Шумпетер), концепція партисипаторної демократії, марксистська концепція демократії, концепція поліархії (Р. Даль). Громадянське суспільство та демократія: взаємозалежність та взаємодоповнення. Значення громадянської освіти для встановлення та функціонування демократичного режиму.

Тема 6. Демократичний транзит.

Поняття демократичного транзиту. Розвиток транзитологічної парадигми. Витоки транзитологічної парадигми у теорії залежного розвитку. Концепції демократичного транзиту. Етапи переходу до демократії (Д. Растроу, Г. О'Донелл, Ф. Шміттер, А. Пшеворський). Хвильова концепція демократизації (С. Гантінгтон). Відкат від демократії як природна складова хвильової моделі. Моделі демократичного переходу.

Транзит в пострадянських країнах: відхід від лінійної концепції та ідея невизначеності результату переходу. Фази посткомуністичної трансформації (З. Бжезінський). Основні суперечності в процесі демократизації суспільства. Класифікація країн за темпами демократичних перетворень. Основні риси посткомуністичних країн. Поняття та основні підходи до розуміння гібридних режимів. Напрямки демократизації політичної влади в Україні. Особливості і труднощі посткомуністичної трансформації в Україні.

Тема 7. Політичні партії та партійні системи.

Поняття та етапи становлення політичних партій (М. Вебер). Політична партія та громадська організація: спільне та відмінне. Умови та чинники виникнення масових політичних партій. Ознаки та функції партій. Типологія політичних партій. Політична ідеологія як підстава класифікації політичних

партій: ліві, праві та центристські політичні партії. Кадрові та масові політичні партії. Виникнення партій типу «catch all» та проблема розвитку популізму.

Поняття та типи партійних систем. Типи політичних систем за Дж. Сарторі: однопартійна, система з партією-гегемоном, система з домінуючою партією, двопартійна система, багатопартійні системи (система поміркованого плюралізму, система поляризованого плюралізму, атомізована). Становлення багатопартійності в Україні: основні етапи та проблемні моменти. Поняття та теорії партійних коаліцій.

Тема 8. Вибори як елемент демократії.

Поняття виборів та становлення інституту виборів у історії розвитку політичних інститутів. Основні принципи демократичних виборів. Виборчі цензи: історія та сучасність. Процедури виборчого процесу. Порушення під час виборчого процесу: класифікація, використання технологій фальсифікації виборів.

Поняття та типи виборчих систем. Мажоритарна виборча система: переваги та недоліки. Види мажоритарної системи: відносної більшості, абсолютної більшості, кваліфікованої більшості. Пропорційна виборча система: переваги та недоліки. Поняття прохідного бар'єру та його визначення в різних політичних системах. Значення виборчого списку у пропорційній системі: закриті та відкриті списки. Типи пропорційної виборчої системи, їх особливості. Змішані системи та їх використання в сучасному світі. Виборчі коаліції: правовий статус в країнах світу, теорії та можливості використання.

Тема 9. Політичні еліти та лідерство.

Поняття політичної еліти. Елітистська парадигма в політології. Підходи до розуміння політичної еліти та її ролі в соціальній життєдіяльності. Ознаки та функції політичних еліт. Типологія політичних еліт. Політична еліта та контр-еліта. Проблема елітних груп всередині еліти. Механізми й канали рекрутування політичної еліти. Закон циркуляції політичних еліт (В. Парето).

Феномен лідерства в політичному житті суспільства. Теорії політичного лідерства. Співвідношення понять лідер та управлінець. Вождизм як форма

політичного лідерства. Функції політичного лідера та його роль в суспільному прогресі. Типи політичних лідерів. Стиль політичного лідерства та його вплив на ефективність лідерства. Поняття про «цезаризм», «бонапартизм», харизму, традиціоналізм, популізм, плутократії, професійний політичний менеджмент та їх роль у формуванні образу політичного лідера.

Тема 10. Основи теорії міжнародних відносин.

Міжнародні відносини в системі сучасного політичного процесу. Основні теорії міжнародних відносин. Протистояння між реалізмом та ідеалізмом в історії поглядів на міжнародні відносини. Марксизм міжнародних відносинах. Теорія міжнародних відносин на сучасному етапі розвитку: неореалізм, неоідеалізм та неомарксизм.

Поняття та особливості міжнародної системи. Історичні види міжнародних систем: Вестфальська система, Віденська система, Вашингтонсько-Версальська система, Ялтинсько-Потсдамська система. Сучасна міжнародна система: особливості, ознаки, структура. Міжнародні організації як важлива складова міжнародної системи. Типологія міжнародних організацій. Урядові та неурядові організації, їх роль в міжнародній системі. Універсальні міжнародні організації. ООН як найбільша міжнародна організація сучасного світу: можливості впливу та проблеми діяльності. Міжнародна політика та глобалізаційні процеси.

Тема 11. Політична діяльність, поведінка, участь в структурі політичного процесу.

Поняття політичного процесу, його структурні складові. Основні підходи до розуміння політичного процесу. Політичний процес як сума дій всіх його учасників. Людина в політичному процесі. Поняття політичної поведінки. Детермінанти політичної поведінки: внутрішні та зовнішні чинники впливу. Типологія політичної поведінки.

Політична діяльність та політична участь: диференціація понять. Теорії політичної участі. Мобілізація політичної участі: механізми та технології. Конвенційні та не конвенційні форми політичної участі. Проблеми політичної

участі в сучасному суспільстві. Абсентеїзм та способи його подолання. Політична діяльність як цілеспрямована поведінка свідомих акторів в політиці. Концепції політичної діяльності.

Тема 12. Процес прийняття політичних рішень.

Поняття політичного рішення. Політичне та управлінське рішення: спільне та відмінне. Типологія політичних рішень. Індивідуальні та колегіальні рішення. Теоретичні підходи до прийняття політичних рішень: теорія соціальної дії (М. Вебер), поведінковий підхід (Г. Саймон), теорія груп інтересів (А. Бентлі), інкременталістський підхід (Ч. Ліндблом). Умови прийняття політичного рішення: значення оточуючого середовища для процесу. Моделі прийняття політичних рішень.

Етапи та рівні прийняття політичних рішень. Особливості прийняття колегіальних рішень. Компроміс та консенсус у прийнятті колегіальних рішень. Реалізація політичного рішення та механізми зворотного зв'язку в політичній системі. Суспільна реакція як показник сприйняття політичного рішення. Ефективність політичних рішень. Критерії оцінки політичних рішень. Об'єктивні та суб'єктивні показники ефективності політичних рішень.

Тема 13. Політична свідомість та культура.

Поняття політичної свідомості суспільства. Структура політичної свідомості. Буденний (емпіричний) та теоретичний рівень політичної свідомості. Масова свідомість: поняття, ознаки, особливості формування. Громадська думка як складова та спосіб вираження масової політичної свідомості. Способи вираження та інтерпретації громадської думки.

Поняття та природа політичної культури. Структура та функції політичної культури. Типологія політичної культури (Г. Алмонд та С. Верба). Концепція громадянської культури. Політичні цінності як важлива складова політичної культури. Трансформація цінностей в постіндустріальному суспільстві. Критерії визначення рівня політичної культури. Формування зрілої політичної культури у суспільстві: проблемні моменти та шляхи їх вирішення. Політична соціалізація: поняття, етапи та моделі. Проблеми політичної

соціалізації.

Тема 14. Механізми впливу на політичну свідомість суспільства.

Медіа – основний канал впливу на масову свідомість. Маніпуляція в медіа як спосіб впливу на політичну свідомість громадян. Роль медіаграмотності в системі формування політичної свідомості громадянина. Поняття політичної ідеології. Розуміння політичної ідеології у К. Мангайма та П. Рікера. Структура політичної ідеології. Функції політичної ідеології.

Типи політичних ідеологій. Ідеологічний спектр та місце основних політичних ідеологій на ньому. Етапи розвитку основних політичних ідеологій: лібералізм, консерватизм, націоналізм, соціалізм, фемінізм, екологізм. Крайні політичні ідеології: комунізм, фашизм та націонал-соціалізм. Політична пропаганда: ознаки та функції. Механізми політичної пропаганди. Роль політичної пропаганди в функціонуванні тоталітарних політичних режимів.

Тема 15. Основи політичної реклами та PR.

Суть політичної реклами. Соціальна та політична реклама. Види політичної реклами. Місце політичної реклами у політичному процесі. Переваги і обмеження різних видів політичної реклами. Аналіз ходу рекламної кампанії. Рекламні технології в політичній кампанії. Політична реклама як спосіб мобілізації політичної участі населення. Основні принципи створення політичної реклами. Цільова аудиторія як чинник в створенні політичної реклами.

Поняття зв'язків з громадськістю в сфері політики. PR як професійна діяльність. Види PR в політиці. PR-технології в українській та світовій політиці. Чорні та сірі PR-технології. Деструктивні політичні технології: способи ідентифікації та протидії. Масові заходи як засіб політичних PR. Критерії оцінювання ефективності PR-технологій. Визначення вибірки у політичному PR.

Тема 16. Особливості формування політичного іміджу.

Поняття та основні підходи до розуміння іміджу. Імідж та репутація: спільне та відмінне. Функції іміджу. Види політичного іміджу. Індивідуальний

та корпоративний імідж. Етапи формування політичного іміджу. Особливості формування іміджу держави: основні чинники та проблеми в побудові. Психологічні аспекти формування політичного іміджу. Політичний імідж як інструмент легітимації політичної влади.

Поняття іміджевої стратегії. Основні іміджеві стратегії та способи їх втілення. Головні кроки на шляху реалізації політичного іміджу. Роль медіа в реалізації політичного іміджу. Корегування політичного іміджу в процесі його реалізації. Управління політичним іміджем.

4. СТРУКТУРА КУРСУ

Тема	Кількість годин, відведених на:		
	Лекції	Семінарські та практичні заняття	Самостійну роботу
Тема 1. Політика як суспільне явище.	2	1	
Тема 2. Політична влада як основна політики.	2	1	
Тема 3. Політична система суспільства. Політичний режим.	2	1	
Тема 4. Держава як основний інститут політичної системи.	2	1	
Тема 5. Демократія як політичний режим. Концепції демократії.	2	1	
Тема 6. Демократичний транзит.	2	1	
Тема 7. Політичні партії та партійні системи.	2	1	
Тема 8. Вибори як елемент демократії.	2	1	
Тема 9. Політичні еліти та лідерство.	2	1	
Тема 10. Основи теорії міжнародних відносин.	2	1	
Тема 11. Політична діяльність, поведінка, участь в структурі політичного процесу.	2	1	

Тема 12. Процес прийняття політичних рішень.	2	1	
Тема 13. Політична свідомість та культура.	2	1	
Тема 14. Механізми впливу на політичну свідомість суспільства.	2	1	
Тема 15. Основи політичної реклами та PR.	2	1	
Тема 16. Особливості формування політичного іміджу.	2	1	
Всього	32	16	42

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття 1. Політика як суспільне явище. Політична влада як основна політики

1. Політика як специфічна сфера людської діяльності.
2. Витоки соціальної диференціації та поява перших політичних утворень
3. Поняття та ознаки політичних інститутів
4. Розвиток політології як науки.
5. Політична влада як суть політики.
6. Основні підходи до розуміння політичної влади.
7. Політична влада та державна влада.
8. Легітимність влади.

Завдання для самостійної роботи:

1. Місце політики в житті людини змінювалось впродовж тисячоліть. Якщо раніше вона була справою небагатьох, то тепер можливість політичної участі має кожен дорослий громадянин, проте ми спостерігаємо зменшення рівня політичної активності та втрату зацікавленості в політиці. Проаналізуйте чинники зміни місця політики в житті сучасної людини та спрогнозуйте, яким чином зміна відбуватиметься в найближчі роки. Свою позицію обґрунтуйте.
2. Проаналізуйте досвід іноземних країн, зв'язаний з проблемами легітимності політичної влади. На основі аналізу запропонуйте ефективні шляхи виходу з кризи легітимності для українського суспільства.

Рекомендована література:

1. Алмонд Г. Политическая наука: история дисциплины. Полис. 1997. № 6. С. 6 – 12.
2. Вебер М. Политика как призвание и профессия. Москва: Прогресс, 1990. 230 с.
3. Гелей С. Д., Рутар С. М. Основи політології. Київ: Товариство «Знання», КОО, 1999. 427 с.

4. Денисенко В. М., Матвієнків С. М., Штерн В. Ю. Політологія. Вступ до спеціальності. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів: Астролябія, 2007. 360 с.
5. Ледяев В. Г. Власть: концептуальный анализ. Москва: Российская политическая энциклопедия, 2001. 384 с.
6. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник. Київ: центр навчальної літератури, 2004. 704 с.
7. Політологія: посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2002. 528 с.
8. Рудич Ф. Політична наука в Україні: стан і перспективи. Політичний менеджмент. 2003. № 1. С. 5-19.
9. Томек В. Й. Політологія : консп. лекц. Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя, 2007. 158 с.
10. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: підручник. Київ: ЦУЛ, 2010. 472 с.

Семінарське заняття 2. Політична система суспільства. Політичний режим. Держава як основний інститут політичної системи

1. Поняття політичної системи.
2. Структура політичної системи.
3. Типологія політичних систем.
4. Поняття політичного режиму.
5. Типологізація політичних режимів
6. Поняття та основні теорії походження держави.
7. Функції держави.
8. Поняття форм держави. Форма правління та форма устрою.
9. Правова та соціальна держава

Завдання для самостійної роботи:

1. На основі отриманих знань про розподіл повноважень між парламентом, президентом і урядом розробіть модель оптимальної форми

державного правління для України. Обґрунтуйте свій вибір. Опишіть особливості взаємодії між ключовими інститутами державної влади у вашій моделі. Виконання завдання передбачає роботу в групах 3 - 5 людей.

2. Одним з пріоритетів українського державотворення є встановлення принципів правової держави, як це задекларовано в Конституції України. Визначте 5 пріоритетних заходів для реалізації цієї мети. Свою позицію обґрунтуйте.

Рекомендована література:

1. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія: навчальний посібник. Київ: Центр учб. л-ри, 2009. 564 с.
2. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник. Київ: центр навчальної літератури, 2004. 704 с.
3. Політологія: посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2002. 528 с.
4. Рудич Ф. М. Політологія: підручник. Київ: Либідь, 2009. 480 с.
5. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів Київ: АртЕк, 2001. 211 с.
6. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії. Київ: НІСД, 2007. 396 с.
7. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні: навч. посібник. Київ: Либідь, 2008. 440 с.

Семінарське заняття 3. Демократія як політичний режим. Концепції демократії. Демократичний транзит.

1. Зародження ідеї демократії
2. Принципи демократії
3. Основні інститути демократичного режиму
4. Концепції демократії.
5. Поняття демократичного транзиту
6. Розвиток транзитологічної парадигми.

7. Три хвили демократизації за С. Гантінгтоном.
8. Моделі демократичного переходу.
9. Демократичний перехід в пострадянських країнах.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі вивчених концепцій демократії та способів їх реалізації в світі сформулюйте модель демократії, підходящу для України. Свою позицію обґрунтуйте.

2. Процес демократизації в Україні до цього часу не знайшов свого логічного завершення. В Україні не сформувався стабільний демократичний режим, натомість вона постійно рухається між режимом неконсолідованої демократії та гібридним режимом. Сформулюйте стратегічний план "10 кроків до демократизації України", в якому визначте і поясніть основні завдання, які необхідно виконати для остаточної демократизації.

Рекомендована література:

1. Гелд Д. Демократія та глобальний устрій. Київ: Port-Royal, 2005. 358 с.
2. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2009. 312 с.
3. Латигіна Н. А. Демократія: реалії versus утопії: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 400 с.
4. Основи демократії: навч. посіб. ред. А. Колодій. Київ: Видавництво «Ай.Бі.», 2004. 668 с.
5. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник. Київ: центр навчальної літератури, 2004. 704 с.
6. Політичні режими сучасності та перехід до демократії. Львів, 1999. 168с.
7. Цветков В. В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Юридична думка, 2007. 336 с.

8. Шипунов Г. Концептуальні засади транзитологічної парадигми: історія становлення. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. Вип. 2. С. 103–114.

Семінарське заняття 4. Політичні партії та партійні системи.

Вибори як елемент демократії.

1. Поняття та етапи становлення політичних партій.
2. Ознаки та функції партій
3. Типологія політичних партій
4. Поняття та типи партійних систем
5. Поняття виборів та становлення інституту.
6. Основні принципи демократичних виборів.
7. Процедури виборчого процесу
8. Поняття та типи виборчих систем

Завдання для самостійної роботи:

1. Партійна система України є атомізованою та характеризується великою кількістю дрібних політичних партій, відсутністю стабільності та постійним проходженням в парламент нових партій, які за один-два виборчих цикли втрачають свій електорат. Дайте практичні рекомендації для вирішення цієї проблеми.

2. Розробіть проект власної політичної партії. Визначте її ідеологічну спрямованість, основні програмні цілі, 5 стратегічних завдань у випадку проходження до парламенту, електорат, на підтримку якого ви розраховуєте на виборах.

Рекомендована література:

1. Ворона В. Місцеве самоврядування і політичні партії в Україні. Харків: Магістр, 2008. 184 с.
2. Гелей С. Д., Рутар С. М. Основи політології. Київ: Товариство «Знання», КОО, 1999. 427 с

3. Дюверже М. Политические партии. Москва: Академический проект, 2000. 558 с.
4. Закон України «Про політичні партії в Україні». Київ: Парламентське вид-во, 2006. 24 с.
5. Примуш М. В. Політичні партії: історія та теорія. Київ: Професіонал, 2008. 416 с.
6. Романюк А. Партії та електоральна політика. Львів: «Астролябія», 2005. 348 с.
7. Тезінг Й., Гофмайстер В. Політичні партії в демократичному суспільстві. Київ: Вид-во фонду Конрада Аденауера, 2001. 128 с.
8. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій та партійних систем. Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.
9. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: підручник. Київ: ЦУЛ, 2010. 472 с.

Семінарське заняття 5. Політичні еліти та лідерство. Основи теорії міжнародних відносин.

1. Поняття політичної еліти
2. Ознаки та функції політичних еліт
3. Типологія політичних еліт
4. Теорії політичного лідерства
5. Типи політичних лідерів
6. Міжнародні відносини в системі сучасного політичного процесу.
7. Основні теорії міжнародних відносин.
8. Поняття міжнародної системи
9. Міжнародні організації як важлива складова міжнародної системи

Завдання для самостійної роботи:

1. Канали рекрутування політичної еліти відіграють важливу роль в оновленні політичної системи. Обґрунтуйте систему каналів рекрутування політичної еліти, що складатиметься з хоча б трьох – чотирьох елементів та

забезпечить розвиток політичної системи на шляху до закріплення демократичних принципів та формування громадянського суспільства.

2. Ситуація на Сході України яскраво демонструє неефективність Ради Безпеки ООН у вирішенні конфліктів, що потрапляють у сферу інтересів країн з правом вето. Запропонуйте шляхи вирішення цієї проблеми через реформування Ради Безпеки ООН або створення допоміжних організацій. Виконання завдання передбачає роботу в групах 3 - 5 людей.

Рекомендована література:

1. Вдовичин І. Криза суверенної держави і проект владного інституту глобальної спільноти. Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». 2015. №37(3). С. 17-27.
2. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідери. Львів: Кальварія, 1996. 224 с.
3. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник. Київ: центр навчальної літератури, 2004. 704 с.
4. Політологія: посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2002. 528 с.
5. Угрин Л. Суб'єктність індивіда в сучасних теоріях міжнародних відносин. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2012. Вип. 2. С. 154–165.
6. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти. К.: МАУП, 2002.
7. Урін О. В. Політологія: конспекти курсу лекцій з таблицями та схемами. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2008. 304 с.

Семінарське заняття 6. Політична діяльність, поведінка, участь в структурі політичного процесу. Процес прийняття політичних рішень.

1. Поняття та типологія політичної поведінки
2. Політична діяльність та політична участь: диференціація понять
3. Проблеми політичної участі в країнах світу та Україні

4. Прийняття політичних рішень: теоретичні підходи.
5. Моделі прийняття політичних рішень
6. Етапи та рівні прийняття політичних рішень.
7. Ефективність політичних рішень

Завдання для самостійної роботи:

1. Україна, як і багато інших країн, стикається з проблемою політичної участі громадян. Дедалі більше людей не бажають голосувати на виборах, вважаючи, що їх голос нічого не змінює, а самі вони не можуть впливати на політику. Розробіть план підвищення рівня політичної участі, в тому числі у виборах, для населення, посилаючись на власні знання про політичну участь та досвід іноземних держав.

2. Оберіть та проаналізуйте одне політичне рішення. Визначте його особливості та ознаки, прослідкуйте етапи його прийняття та труднощі, які виникали в процесі, реакцію громадськості на прийняття рішення та рівень ефективності обраного рішення. Які зміни ви б внесли при прийнятті рішення в аналогічній ситуації?

Рекомендована література:

1. Бунь В. Електоральний вибір та електоральна поведінка : основні моделі Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. 2006. Вип. 18. С. 22–29.
2. Воронянський О., Кулішенко Т., Скубій І. Політологія : підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180с.
3. Гарбадин А., Сабара А. Принцип раціональності у процесі ухвалення політичних рішень у суспільствах перехідної демократії. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Випуск 30, с. 125–129.
4. Мироненко Т. Процес ухвалення політичних рішень у дискурсі сучасної політичної науки. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2017. Випуск 10, с. 131-136
5. Новакова О. В. Політична модернізація та розвиток демократичних

процесів в сучасній Україні. Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2006. 216 с.

6. Розенфельд Ю., Герасіна Л., Осипова Н. Політологія: підручник. Харків: Право, 2001.

7. Чабанна М. В. Основні підходи до аналізу прийняття політичних рішень у західній політичній науці. Наукові записки НаУКМА. 2009. Т. 95 : Політичні науки. С. 42-46.

8. Ярош Б., Ярош О. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Луцьк: РВВ "Вежа", 2005. 240 с.

Семінарське заняття 7. Політична свідомість та культура.

Механізми впливу на політичну свідомість суспільства.

1. Поняття політичної свідомості суспільства.
2. Масова свідомість
3. Поняття та типологія політичної культури
4. Політичні цінності як важлива складова політичної культури
5. Медіа – основний канал впливу на масову свідомість.
6. Поняття політичної ідеології.
7. Політична пропаганда та маніпуляція

Завдання для самостійної роботи:

1. Формування політичної свідомості населення багато в чому залежить від медіа. Проаналізуйте особливості викладу політичних новин в українських медіа-ресурсах. Оберіть не менше трьох новинних повідомлень та визначте основні прийоми, використані для впливу на свідомість читача. З'ясуйте, чи є в даних повідомленнях ознаки маніпуляції та які.

2. Громадянська освіта населення є необхідною умовою встановлення та функціонування демократичного режиму. Викладіть коротко та в доступній формі (на буденному рівні політичної свідомості) необхідні для громадянина знання про політичну систему України.

Рекомендована література:

1. Алмонд Г. А., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии. Политические исследования. 1992. № 4.
2. Гелей С. Д., Рутар С. М. Основи політології. Київ: Товариство «Знання», КОО, 1999. 427 с.
3. Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас. «Вибрані твори». Київ : Основи, 1994. С. 15-139.
4. Павлов Д. Політична пропаганда: комунікативно-технологічний вимір. Політологічний вісник. 2015. Випуск 78. С. 324 – 334.
5. Політична культура суспільства: джерела, впливи, стереотипи: зб. статей і тез за матеріалами Всеукраїнської науково-теоретичної конференції ХХ Харківські політологічні читання. Харків: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, НДІ державного буд-ва та місц. самоврядування АПрН України, 2008. 385 с.
6. Рудич Ф. М. Політологія: підручник. Київ: Либідь, 2009. 480 с.
7. Юрій М. Політологія: Навчальний посібник. Київ: Дакор, КНТ, 2006. 416 с.
8. Ярош Б., Ярош О. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Луцьк: РВВ "Вежа", 2005. 240 с.

Семінарське заняття 8. Основи політичної реклами та PR.

Особливості формування політичного іміджу.

1. Місце політичної реклами у політичному процесі
2. Основні принципи створення політичної реклами
3. Поняття зв'язків з громадськістю в сфері політики
4. Види PR в політиці
5. PR-технології в українській та світовій політиці
6. Поняття та функції іміджу
7. Основні етапи формування іміджу
8. Види політичного іміджу.

Завдання для самостійної роботи:

1. Політична реклама є ефективним методом переконання електорату та мобілізації населення для залучення в політичному процесі, зокрема у виборах. Оберіть та проаналізуйте один рекламний відео або аудіо ролик або два-три інших зразки політичної реклами. Визначте аудиторію, на яку спрямована реклама, особливості образів, за допомогою яких передається послання (кольори, шрифт, люди, текст тощо), методи впливу, використані у рекламних матеріалах, окресліть їх ефективність.

2. На основі отриманої інформації про індивіда побудуйте первинний імідж кандидата на посаду міського голови. Врахуйте необхідність використання сильних сторін свого кандидата та потенційну діяльність конкурентів. Оберіть стратегію просування іміджу. Обґрунтуйте, чому саме ці рішення найбільше підходять для вашого кандидата. Виконання завдання передбачає роботу в групах 3 - 5 людей.

Рекомендована література:

1. Акайомова А. Політичний імідж та основні його характеристики. Політичний менеджмент. 2009. № 5. С. 29 – 35.
2. Бокач В. Політична реклама та політичний паблік рилейшнз в контексті гармонізації політичних відносин. Актуальні проблеми політики. 2015. Випуск 55. С. 166 – 172.
3. Гапоненко В., Рихлік В. Зв'язки з громадськістю: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2015. 238 с.
4. Королько В. Основи паблік рилейшнз : навчальний посібник НАН України, Інститут соціології. Київ: Наукова книга, 1997. 335с.
5. Почепцов Г. Имиджелогия: теория и практика. Київ, 1998. 392 с.
6. Почепцов Г. Паблік рилейшнз для професіоналів. Київ, 2005. 506 с.
7. Слісаренко І. Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2001. 104 с.

6. НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ

Навчальним проектом є підсумкова творча робота студентів. Творча робота є результатом аналізу першоджерел та інформації і вирішенням науково важливих завдань. Метою роботи є закріплення знань студентів, формування навичок самостійно, розгорнуто та змістовно висловлювати власні думки з приводу предмету курсу, розвиток наукового потенціалу. Для виконання завдання студенти обирають актуальну політичну проблему та описують шляхи її розв'язання посилаючись на отримані теоретичні знання, опрацьовані першоджерела, український та світовий досвід.

Творча робота має відповідати визначеним вимогам: шрифт Times New Roman розміру 14, інтервал між абзацами – 1,5. Мінімальний обсяг роботи – 7 сторінок друкованого тексту (без урахування списку використаних джерел). Мінімальна кількість опрацьованих джерел – 5. В роботі повинні бути посилання по тексту внизу сторінки або в квадратних дужках.

Несамостійна робота (наявність запозиченого тексту обсягом більше 30 % чи тексту більше 1 сторінки без посилання на цитоване джерело) оцінюється «незадовільно» (0 балів).

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Лекційна частина курсу передбачає використання такої форми як класична лекція з активним використанням елементів лекції-бесіди. В випадках наявності процесора лекційні заняття можуть супроводжуватися презентаціями, демонстраційними відео тощо.

Семінарські заняття включають як класичні методи доповіді та обговорення, так й інтерактивні методи. Доцільність використання конкретного методу на семінарському занятті визначається викладачем з урахуванням теми та особливостей студентської групи. Пріоритет надається методам, що забезпечують розвиток креативності студентів, їх здатності формулювати власну думку, аргументувати її та відстоювати у дискусії з колегами та викладачем. Окремі завдання семінарських занять та завдання для самостійної роботи передбачають роботу в групах.

8. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Курс передбачає здійснення оцінювання відповідно до чотирьох складових:

- поточне оцінювання студентів під час семінарських занять – є оцінюванням усних відповідей. Семінарські заняття з курсу проходять виключно в усній формі з використанням різних (класичних та інтерактивних) методів. Тестова чи будь-яка інша форма письмового оцінювання впродовж семінарських занять не передбачена. Оцінювання усної відповіді студентів здійснюється згідно з наступними принципами:

Оцінка	Критерії оцінювання
5	Студент повноцінно володіє матеріалом, здатний аналізувати конкретні ситуації в політичній системі суспільства та робити самостійні висновки на основі фактів, пропонувати вирішення проблем та конфліктів, що виникають у політичній сфері.
4	Студент загалом демонструє розуміння матеріалу, проте стикається з труднощами за умови необхідності проілюструвати свою відповідь прикладами або проаналізувати конкретні ситуації, що виникають в політичній системі.
3	Студент розуміє основні концепти та теорії, проте стикається з труднощами у розумінні більш складних концептів, здатний висловлювати власну думку з приводу конкретної політичної проблематики, підкріплюючи її аргументами.
2	Студент має загальне уявлення про предмет обговорення, розуміє окремі ідеї чи концепти, проте не має систематичних знань, здатний висловлювати власну думку з приводу конкретної політичної проблематики, не підкріплюючи її аргументами.
1	Студент здатний повторити почутий чи прочитаний

	матеріал, відповісти на деякі питання, проте не розуміє теоретичні концепти.
0	Студент не готовий до заняття, відмовляється відповідати та брати участь у дискусіях.

• творча робота – є оцінюванням аналітичних здібностей студентів, їх вміння формулювати власні думки та працювати в групах для вирішення поставлених перед ними професійних завдань, креативно та науково підходити до розв'язання поставлених завдань, опираючись на опрацьовану літературу, в тому числі і на першоджерела. Оцінювання усної відповіді студентів здійснюється згідно з наступними принципами:

Оцінка	Критерії оцінювання
5	Робота є самостійною, ґрунтовною, студент послідовно розкриває тему, висловлює власні думки з приводу проблеми, посилаючись на наукову літературу. Оформлення роботи відповідає визначеним вимогам.
4	Робота є самостійною, студент розкриває тему та висловлює власні думки з приводу окресленої ним проблематики, проте в самій роботі є один з перелічених недоліків: 1) порушена внутрішня логіка та послідовність викладу думок; 2) є незначні недоліки в аргументації позиції; 3) порушені формальні вимоги до оформлення роботи.
3	Робота є самостійною, проте хаотичною, невпорядковано, студент розкриває тему, проте робота містить один або декілька з наступних недоліків: 1) порушена внутрішня логіка або послідовність викладу думок; 2) аргументація є недостатньою; 3) використання методології чи методик є недоречним чи некоректним; 4) є серйозні фактологічні помилки; 5) порушені формальні вимоги до оформлення роботи.

2	Робота серйозно тяжіє до описовості, студент сильно посилається на допоміжну літературу та майже не висловлює власної позиції стосовно проблематики. Спроби аналізу не доведені до логічного завершення. Використання методології чи категоріально-понятійного апарату є не завжди коректним.
1	Робота має описовий характер, студент не намагається аналізувати проблемну ситуацію чи висловити свою позицію стосовно неї. Робота містить значні помилки або ж сильно відходить від задекларованої теми.
0	Робота не здана вчасно, не здана взагалі або ж є несамостійною (відповідає визначенню плагіату).

- завдання для самостійної роботи – виконуються студентами впродовж навчального семестру та здаються викладачеві або презентуються на заняттях в визначені терміни. Оцінювання індивідуальної самостійної роботи відбувається відповідно до критеріїв, аналогічних до критеріїв оцінювання творчої роботи. У випадку групової роботи оцінка складається з двох частин: перша виставляється загалом для групи та є однаковою для всіх її учасників, друга – за результатами представлення проекту виставляється кожному учаснику індивідуально відповідно до його внеску в роботу групи та рівня розуміння спільно представлених ідей;

- відповідь на іспиті – іспит складається студентами у формі усної відповіді на обраний випадковим чином екзаменаційний білет. В кожному екзаменаційному білеті три питання з переліку питань до іспиту, розміщеного в цьому посібнику. Студенти отримують до п'ятнадцяти хвилин на підготовку до відповіді. Принципи та критерії оцінювання відповіді студентів є аналогічними до принципів оцінювання усної відповіді на семінарському занятті. Необхідність проведення усного іспиту пояснюється наступним чином: тестування, письмові та усні роботи, що передбачають точні, однозначні відповіді, значно простіше оцінити, до того ж вони дають можливість

викладачеві декларувати власну неупередженість. Проте, цього не завжди достатньо, адже кваліфікований фахівець повинен не тільки досконало володіти теоретичною інформацією та фактами, але мати розвинуту здатність до різностороннього аналізу, яку неможливо оцінити, використовуючи тестування. Усний іспит відкриває можливості для обговорення та дає викладачеві можливість оцінити студента в процесі його мислення, а студенту – продемонструвати свій рівень возіння матеріалу.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточне оцінювання	Іспит	Сума
50	50	100

Поточне оцінювання здійснюється за системою середнього арифметичного, виведеного з усіх отриманих протягом семестру оцінок (від 0 до 5 за п'ятибальною шкалою) з коефіцієнтом 10.

Шкала оцінювання:

90 – 100 балів – *відмінно* (A)

71 – 89 балів – *добре* (BC)

51 – 70 балів – *задовільно* (DE)

26 – 50 балів – *незадовільно* з правом перездачі (FX)

1 – 26 балів – *незадовільно* з обов'язковим повторним курсом (F)

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Плани семінарських занять з курсу.
2. Питання модульних контрольних завдань.
3. Конспект лекцій.
4. Питання на іспит.

10. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Політика як суспільне явище. Концепції політики.
2. Влада як сутнісна основа політики. Ознаки та функції політичної влади.
3. Концепції політичної влади.
4. Легітимність та легальність політичної влади.
5. Поняття та структура політичної системи суспільства.
6. Теоретичні підходи до розуміння політичних систем.
7. Поняття та типологія політичних режимів.
8. Держава як основний інститут політичної системи. Ознаки та функції держави.
9. Політична та державна влада: спільне та відмінне.
10. Принцип поділу влади в демократичній державі.
11. Поняття та різновиди форм державного правління та державного устрою.
12. Концепція правової та соціальної держави.
13. Концепція громадянського суспільства.
14. Історичні форми та ознаки демократії.
15. Концепції демократії.
16. Транзитологічна парадигма та перехід до демократії.
17. Перспективи формування демократичного режиму в Україні.
18. Поняття та особливості розуміння гібридного режиму.
19. Політичні партії: суть, ознаки, функції.
20. Типологія політичних партій.
21. Суть та типологія партійних систем.

22. Вибори як інститут демократичного суспільства.
23. Процедури та принципи демократичних виборів.
24. Поняття та типологія виборчих систем.
25. Теорії та типологія політичної еліти.
26. Ознаки та функції політичної еліти.
27. Закон циркуляції та рекрутування еліт.
28. Поняття та типологія політичного лідерства.
29. Політична діяльність, поведінка та участь.
30. Концепції політичної участі.
31. Психологічні аспекти політичного лідерства.
32. Суть та типологія політичної культури.
33. Політична свідомість. Маніпуляція та пропаганда в політиці.
34. Політична ідеологія та політичний міф.
35. Процес прийняття політичної рішень.
36. Моделі прийняття політичних рішень.
37. Міжнародні організації: поняття та види.
38. Поняття та історичні види міжнародних систем.
39. Теоретичні підходи до розуміння міжнародних відносин.
40. Політичний конфлікт: поняття та види.
41. Ознаки і функції політичних конфліктів.
42. Врегулювання політичних конфліктів.
43. Поняття та функції іміджу.
44. Формування політичного іміджу.
45. Різновиди політичного іміджу.

11. ЛІТЕРАТУРА

1. Акайомова А. Політичний імідж та основні його характеристики. Політичний менеджмент. 2009. № 5. С. 29 – 35.
2. Алмонд Г. Политическая наука: история дисциплины. Полис. 1997. № 6. С. 6 – 12.
3. Алмонд Г. А., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии. Политические исследования. 1992. № 4.
4. Арон Р. Демократія і тоталітаризм. Київ: Знання, 2003. Т.ІІІ. С. 183-195.
5. Афонін Е., Маринов А. Історична місія сучасного авторитаризму. Політичний менеджмент. №6. 2006. С. 33-62.
6. Бокач В. Політична реклама та політичний публік рилейшнз в контекстів гармонізації політичних відносин. Актуальні проблеми політики. 2015. Випуск 55. С. 166 – 172.
7. Бортніков В. І. Політична участь і демократія: українські реалії: монографія. Луцьк: Вежа, 2007. 524 с.
8. Бунь В. Електоральний вибір та електоральна поведінка : основні моделі Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. 2006. Вип. 18. С. 22–29.
9. Вдовичин І. Криза суверенної держави і проект владного інституту глобальної спільноти. Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». 2015. №37(3). С. 17-27.
10. Вебер М. Политика как призвание и профессия. Москва: Прогресс, 1990. 230 с.
11. Ворона В. Місцеве самоврядування і політичні партії в Україні. Харків: Магістр, 2008. 184 с.
12. Воронянський О., Кулішенко Т., Скубій І. Політологія : підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180с.
13. Гапоненко В., Рихлік В. Зв'язки з громадськістю: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2015. 238 с.

14. Гарбадин А., Сабара А. Принцип раціональності у процесі ухвалення політичних рішень у суспільствах перехідної демократії. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Випуск 30, с. 125–129.
15. Гелд Д. Демократія та глобальний устрій. Київ: Port-Royal, 2005. 358 с.
16. Гелей С. Д., Рутар С. М. Основи політології. Київ: Товариство «Знання», КОО, 1999. 427 с.
17. Денисенко В. М., Матвієнків С. М., Штерн В. Ю. Політологія. Вступ до спеціальності. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів: Астролябія, 2007. 360 с.
18. Дюверже М. Политические партии. Москва: Академический проект, 2000. 558 с.
19. Закон України «Про політичні партії в Україні». Київ: Парламентське вид-во, 2006. 24 с.
20. Історія української суспільно-політичної думки: навч. Посібник. Укл.: В. В. Морозов. Київ.: Нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, 2006. 180 с.
21. Каплан Ю. Стан розвитку партійної системи України: оцінки населення. Стратегічні пріоритети. 2009. № 2 (11). С. 71–75.
22. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія: навчальний посібник. Київ: Центр учб. л-ри, 2009. 564 с.
23. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2009. 312 с.
24. Королько В. Г. Основи публік релейшнз : навчальний посібник НАН України, Інститут соціології. Київ: Наукова книга, 1997. 335с.
25. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідери. Львів: Кальварія, 1996. 224 с
26. Латигіна Н. А. Демократія: реалії versus утопії: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 400 с.

27. Латигіна Н. А. Сучасні теоретичні концепції демократії (частина I, II). Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія. 2005. № 5. С. 76-85; №6. С. 107-118.
28. Лещенко В. Особливості становлення української багатопартійності в умовах суспільної трансформації. Стратегічні пріоритети. 2009. № 1 (10). С. 22–28.
29. Лук'янов Д. Політичні партії в системі взаємодії громадянського суспільства та держави (роль та правове регулювання). Харків: Право, 2007. 320 с.
30. Ледяев В. Г. Власть: концептуальный анализ. Москва: Российская политическая энциклопедия, 2001. 384 с.
31. Новакова О. В. Ідеологічна ідентифікація політичних партій України. Гілея (науковий вісник): зб. наук. Праць. Київ. 2009. Вип. 27. С. 343–351.
32. Новакова О. В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні. Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2006. 216 с.
33. Марчук В. П. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Персонал, 2009. 480 с.
34. Мацієвський Н. Між нормативізмом та функціоналізмом: академічна політологія в Україні на початку ХХІ ст. Людина і політика. 2004. № 5. С. 61-69.
35. Обушний М. І. Партологія : навч. Посібник. Київ: Арістей, 2006. 432 с.
36. Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас. «Вибрані твори». Київ : Основи, 1994. С. 15-139.
37. Основи демократії: навч. посіб. ред. А. Колодій. Київ: Видавництво «Ай.Бі.», 2004. 668 с.
38. Павлов Д. Політична пропаганда: комунікативно-технологічний вимір. Політологічний вісник. 2015. Випуск 78. С. 324 – 334.

39. Політична культура суспільства: джерела, впливи, стереотипи: зб. статей і тез за матеріалами Всеукраїнської науково-теоретичної конференції ХХ Харківські політологічні читання. Харків: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, НДІ державного буд-ва та місц. самоврядування АПрН України, 2008. 385 с
40. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії. Київ: НІСД, 2007. 396 с.
41. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні: навч. посібник. Київ: Либідь, 2008. 440 с.
42. Політичні партії як суб'єкт формування політико-управлінської еліти в умовах політичної модернізації. Київ: Парламентське вид-во, 2008. 416 с.
43. Політичні режими сучасності та перехід до демократії. Львів, 1999. 168с.
44. Політологічний енциклопедичний словник. Упоряд.: В. П. Горбатенко. Київ. Генеза, 2004. 522 с.
45. Політологічний енциклопедичний словник. за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Генеза, 2004. 736 с.
46. Політологія. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 588 с.
47. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник. Київ: центр навчальної літератури, 2004. 704 с.
48. Політологія: посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ: Вид. центр «Академія», 2002. 528 с.
49. Політологія: навчальний посібник / В. В. Холод. Суми : Університетська книга, 2001. 405 с.
50. Політологія у схемах, таблицях, визначеннях: навч. посіб. Київ: Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. 178 с.
51. Почепцов Г. Имиджология: теория и практика. Київ, 1998. 392 с.
52. Почепцов Г. Паблік рїлейшнз для професїоналїв. Київ, 2005. 506 с.
53. Примуш М. В. Політичні партії: історія та теорія. Київ: Професїонал, 2008. 416 с.

54. Розенфельд Ю., Герасіна Л., Осипова Н. Політологія: підручник. Харків: Право, 2001.
55. Романюк А. Партії та електоральна політика. Львів: «Астролябія», 2005. 348 с.
56. Рудич Ф. Політична наука в Україні: стан і перспективи. Політичний менеджмент. 2003. № 1. С. 5-19.
57. Рудич Ф. М. Політологія: підручник. Київ: Либідь, 2009. 480 с.
58. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів Київ: АртЕк, 2001. 211 с.
59. Скрипнюк О. В. Демократія: Україна і світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика). Київ: Логос, 2006. 368 с.
60. Слісаренко І. Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2001. 104 с
61. Тезінг Й., Гофмайстер В. Політичні партії в демократичному суспільстві. Київ: Вид-во фонду Конрада Аденауера, 2001. 128 с.
62. Томек В. Й. Політологія : консп. лекц. Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя, 2007. 158 с.
63. Угрин Л. Суб'єктність індивіда в сучасних теоріях міжнародних відносин. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2012. Вип. 2. С. 154–165.
64. Хімченко О. Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: навч. посібник. Київ: Професіонал, 2006. 208 с.
65. Цветков В. В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Юридична думка, 2007. 336 с.
66. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти. К.: МАУП, 2002.
67. Урін О. В. Політологія: конспекти курсу лекцій з таблицями та схемами. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2008. 304 с.

68. Чабанна М. В. Основні підходи до аналізу прийняття політичних рішень у західній політичній науці. Наукові записки НаУКМА. 2009. Т. 95 : Політичні науки. С. 42-46.
69. Цюрупа М. В. Історія політичних і правових вчень: курс лекцій. Київ: Український центр духовної культури, 2007. 264 с.
70. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій та партійних систем. Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.
71. Шипунов Г. Концептуальні засади транзитологічної парадигми: історія становлення. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. Вип. 2. С. 103–114.
72. Шляхтун П. П. Політологія: історія та теорія: підручник. Київ: ЦУЛ, 2010. 472 с.
73. Шульженко Ф. П. Історія політичних і правових вчень: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 464 с.
74. Юрій М. Політологія: Навчальний посібник. Київ: Дакор, КНТ, 2006. 416 с.
75. Ярош Б., Ярош О. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. Луцьк: РВВ "Вежа", 2005. 240 с.